

ISSN 0027-8084

УДК 808.61./62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

L/2

БЕОГРАД
2019

НАШ ЈЕЗИК

ИЗДАЈЕ

ЛИНГВИСТИЧКО ДРУШТВО у БЕОГРАДУ

УРЕЂУЈЕ

БОДИСВАН ПЕТРОВИЋ

ГОДИНА I СВЕСКА I

БЕОГРАД

1932

НАШ ЈЕЗИК

L CB. 2

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ, др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ,
др Весна ЛОМПАР, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ,
др Борђе ОТАШЕВИЋ, др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ,
др Стана РИСТИЋ, др Марина СПАСОЈЕВИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник
др СРЕТО ТАНАСИЋ

Секретар
др Марина Спасојевић

Ову свеску *Нашег језика* приредиле су
др Марина Николић и др Марина Спасојевић.

Рецензенти
др Марина Николић, др Владан Јовановић,
др Марина Спасојевић, др Срето Танасић

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије
бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3–4–XXI/1–2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3–XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI–XXXVI) уређивао Мирослав Николић.

Наш језик излази у две годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs, nasjzikisjsanu@gmail.com.

Штампа Планета принт, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, бр. 1 (1932/1933) – год. 8, бр. 1 (1941); Н.С. Књ. 1 (1949/1950)–. – Београд: Институт за српски језик САНУ, 1932/1933– (Београд, Планета принт).

Полугодишње

ISSN 0027-8084 = Наш језик

COBISS.SR-ID 615951

Проф. др Срето Танасић, дописни члан АНУРС

*Радове на с̄раницама овог броја
часо̄писа Наш језик колеге,
̄пријатељи и некадашњи с̄уденӣи
̄освећују ̄роф. др Сре̄и Танасићу,
до̄исном члану АНУРС,
̄оводом седамдесе̄ година живо̄а
са искреним жељама за дугим живо̄ом
и не̄рекидним с̄варалаш̄вом*

НАШ ЈЕЗИК

Књига L

Св. 2 (2019)

САДРЖАЈ

Повод

- Седамдесет година живота др Срете Танасића – пола века љубави
према српскоме језику (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ) 1–7
- Библиографија радова др Срете Танасића
(ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ) 9–30

Срето Танасић у српској лингвистици

- Стандардизација српског језика и језичка култура у проучавањима
Срете Танасића (МАРИНА М. НИКОЛИЋ) 31–37
- Срето Танасић против језичких манипулација
(БИЉАНА С. САМАРЦИЋ) 39–47
- Значај Танасићевих истраживања за лексикографски третман
трпног глаголског придева у Речнику САНУ
(ЈОВАНА Б. ЈОВАНОВИЋ) 49–57

Акцентологија и фонологија

- Силазни акценти на непочетним слоговима ријечи у српском
књижевном језику (МИЛОРАД П. ДЕШИЋ) 59–64
- О прозодијским аспектима риме у српској поезији
(ДРАГА С. ЗЕЦ) 65–75
- Белићеви погледи на акценте и културу говора у часопису *Наш
језик* из данашње перспективе (АЛЕКСАНДРА Р. ЛОНЧАР
РАИЧЕВИЋ, МАРИНА С. ЈАЊИЋ) 77–85
- О неким спорним рефлексима *jaīa* (САЊА М. КУЉАНИН) 87–93

Морфологија и творба речи

- О архаизмима у српском језику, посебно граматичким
(ПРЕДРАГ Ј. ПИПЕР) 95–107

Прелазни карактер префиксоида у савременом српском језику (РАЈНА М. ДРАГИЋЕВИЋ)	109–116
Морфолошка средства којима се појачава или ослабљује значење мотивне речи у творби (нацрт за једну могућу морфологију градуабилности) (МИРЈАНА К. ИЛИЋ)	117–122
Статус лексеме <i>сам</i> у савременом српском језику (АНА М. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ)	123–129
Узвици у служби других врста речи у српском језику (ИВАНА В. ЛАЗИЋ-КОЊИК)	131–139
Експресивна вредност збирних именица које означавају етничке, националне, верске групе (ДРАГАНА Ј. ЦВИЈОВИЋ)	141–150
О могућим семантичким дистинкцијама глаголских именица у српском језику <i>јризнање</i> : <i>јризнавање</i> , <i>јридружијење</i> : <i>јридруживање</i> и сл. у контексту актуелне политике (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ)	151–159
Видско парњаштво и акционалност (префикс <i>за-</i>) (ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ)	161–168

Синтакса и семантика

О двјема спорним конструкцијама у српском језику (<i>за</i> + инфини- тив и <i>за</i> + акузатив у значењу одређивања правца кретања) (БРАНИСЛАВ М. ОСТОЈИЋ)	169–176
Значење и контекст: неки проблеми око значења и употребе гла- голских личних облика (РАДОЈЕ Д. СИМИЋ, ЈЕЛЕНА Р. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ)	177–187
О реченицама са спојем <i>а</i> и <i>у</i> у везничкој позицији (МИЛОШ М. КОВАЧЕВИЋ)	189–196
Синтаксичке конструкције ‘глагол + <i>ми се</i> ’ у српском језику (ДИМКА В. САВОВА)	197–204
О једној посебној контрафактивној конструкцији у српском језику (ЉУДМИЛА В. ПОПОВИЋ)	205–220
Синтакса и семантика предикатског израза <i>јјознајти (се)</i> (ВЛАДИСЛАВА Ж. РУЖИЋ)	221–236
О предлогу <i>јјоврх</i> (ДУШКА Б. КЛИКОВАЦ)	237–258
Синтакса и семантика предлога <i>јјри</i> (ИВАНА Н. АНТОНИЋ)	259–268
О српском глаголу <i>јјријти</i> (НАДА Л. АРСЕНИЈЕВИЋ)	269–280
Значењски ресурси функционалних глагола: на примеру предик- ката ‘сукобити се’ (МИЛИВОЈ Б. АЛАНОВИЋ)	281–288
Утицај полипрефиксације глагола на њихово синтаксичко окружење (МИЛИЦА Љ. СТОЈАНОВИЋ)	289–295
О (лексичко-граматичким) значењима глаголских речи (ИВАНА Р. ЈОВАНОВИЋ)	297–306

Негација као језичка категорија – општи осврт (ЈЕЛЕНА Л. ПЕТКОВИЋ)	307–314
Један тип безличних реченица у српском и руском (у контексту језичке слике света) (БИЉАНА Ж. МАРИЋ)	315–322
Асиндетске структуре с концесивним значењем у савременом српском језику (МИЈАНА Ч. КУБУРИЋ МАЦУРА)	323–334
О употреби израза <i>један/једно с другим</i> и <i>једна с другом</i> у српском језику (ИВАНА З. МИТИЋ)	335–342
Линеаризација протосоцијативних и псеудосоцијативних кон- струкција у српском језику (МАРИЈА М. ОПАЧИЋ)	343–351
Императив као маркер неочекиваности (ДРАГАНА М. КЕРКЕЗ) ..	353–359
Статус финалних реченица у <i>Зборницима закона и уредбених указа</i> из пете деценије 19. века (ЈЕЛЕНА М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ)	361–368

Лексикологија, лексикографија и терминологија

Рјечници као средство успостављања ауторитета (ДАНКО М. ШИПКА)	369–386
Слов'янска терминологија кінца ХХ – початку ХХІ століть у діалози традиційної та електронної бібліографії (ВІКТОРИЈА Л. ІВАЩЕНКО)	387–397
Нова лексика у области туризма у савременом српском језику (ЂОРЂЕ Р. ОТАШЕВИЋ)	399–408
Саобраћајна терминологија у савременом српском језику (ГОРДАНА Д. ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ)	409–418
Винаверове крушке <i>крусиџуменка</i> и <i>бергамка</i> и ријеч-двјије по- водом њих (НЕЂО Г. ЈОШИЋ)	419–427
Називи за печурке у српским народним говорима (МАРИНА С. ЈУРИШИЋ, ЈЕЛЕНА Д. ЈАНКОВИЋ)	429–439
Турцизми у 20. тому Речника САНУ (МАРИЈА С. БИНЂИЋ) ..	441–448
Прилог опису семантике придева <i>йразан</i> (НАТАША М. МИЛАНОВ)	449–456
Једно запажање о прилогу <i>вуковски</i> у српском језику (ИРЕНА Р. ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ)	457–463

Стилистика

Превођење као креативни и лингвистички изазов у савременом српском језику (НЕНАД Б. ВУКОВИЋ)	465–471
О стилистичким особинама Андрићева наратива у роману <i>На Дрини ћуџрија</i> (ГАЛИНА Г. ТЈАПКО)	473–485
Заграде у Андрићевим романима (БРАНКО Ђ. ТОШОВИЋ)	487–494

Суфикси <i>-ица</i> и <i>-ка</i> у језику Петра Кочића (ДРАГО В. ТЕШАНОВИЋ, ДРАГАНА Д. ЛАЗИЋ)	495–506
Индивидуална лексика у дјелу Исидоре Секулић (творбено- -семантичке одлике именица) (ВЕСЕЛИНА В. ЂУРКИН)	507–520
„Унутрашњост“ поетонима <i>Тигар</i> Бранка Топића (МИРЈАНА Н. СТОЈИСАВЉЕВИЋ)	521–527
(Не)референцијалност антецедента релативних клауза у песми „Он“ Сунчице Денић (ТАЊА З. РУСИМОВИЋ)	529–540

Прагматика

О пружању утехе саговорнику у говору свакодневне комуникације (БОЈАНА С. МИЛОСАВЉЕВИЋ)	541–550
Реторичка структурална теорија и реализација елементарних јединица дискурса на примеру онлајн коментара у српском и руском језику (РАДОСЛАВА М. ТРНАВАЦ)	551–570

Дијалектологија

О једној старој падежној конструкцији у говору источнобосан- ских Ера – генитив издвајања из скупине (СЛОБОДАН Н. РЕМЕТИЋ)	571–576
Третман полисемије и хомонимије у дијалекатским речницима (МАРТА Ж. БЈЕЛЕТИЋ)	577–585
Језичке крхотине и дијалекатски речник (НЕДЕЉКО Р. БОГДАНОВИЋ)	587–593
Говори Црне Горе у основици српског књижевног језика (МИОДРАГ В. ЈОВАНОВИЋ)	595–603
Западнобоснијска диалектна лексика в общесербском контек- сте (на примере говора Манячи) (ЕКАТЕРИНА И. ЯКУШКИНА)	605–613
Неке позајмљенице у коларској терминологији говора Карашева (МИХАЈ Н. РАДАН, МИЉАНА-РАДМИЛА М. УСКАТУ)	615–626
О акценту као прилогу очувању дијалекта (ЈОРДАНА С. МАРКОВИЋ)	627–636
Репартиција рефлекса вокалног <i>л</i> у говорима Лужнице и Пирота (ЉУБИСАВ Н. ЂИРИЋ)	637–644
Рефлекси финалног <i>л</i> у лексеми <i>заова</i> у говорима призренско- -тимочке дијалекатске зоне (АНА Р. САВИЋ-ГРУЈИЋ)	645–653
Вокалске редукције у говору Бастаса (ДРАГОМИР В. КОЗОМАРА)	655–662
О приступима у досадашњим истраживањима синтаксе падежа у херцеговачко-крајишким говорима (ЗОРАН М. СИМИЋ)	663–677

Циљне (намерне, финалне) реченице у сиринићком говору (РАДИВОЈЕ М. МЛАДЕНОВИЋ, БОЈАНА М. ВЕЉОВИЋ)	679–685
Вербализација концепта <i>здравље</i> у тимочко-лужничким говорима (ТАЊА З. МИЛОСАВЉЕВИЋ)	687–694

Ономастика

Marginalia onomastyczne (ZUZANNA V. TOPOLINSKA)	695–698
О релационим микропонимима у Рађевини (МИРЈАНА С. ПЕТРОВИЋ-САВИЋ)	699–705
Прилог реконструкцији ојконима <i>Вогошћа</i> (ЈЕЛЕНА В. ЈАЊИЋ)	707–714

Социolingвистика

Linguistic Ideology and the Art of Re-Edition on the Second Edition of Ioann Rajić's <i>History of Various Slavic Peoples</i> (1823) (МОТОКИ У. НОМАЧИ)	715–725
Знање студената о ауторству наших правописа (ВЕЉКО Ж. БРБОРИЋ)	727–735
Стандардни и матерњи језик из другачије перспективе (НАТАША Б. КИШ)	737–744
О уништеном писаном наслеђу на Косову и Метохији (на при- меру сачуваног дела једне породичне архиве) (МИТРА М. РЕЉИЋ)	745–752

Лингвокултурологија

Сложенице са именицом <i>вода</i> у српским народним говорима и српској култури (СОФИЈА Р. МИЛОРАДОВИЋ, ВЛАДАН З. ЈОВАНОВИЋ)	753–763
„Богатство“ – конвенционални суд у систему вредности у срп- ском језику и култури (НАТАША С. ВУЛОВИЋ)	765–772
Стереотип о Ери (ДАНИЈЕЛА С. СТАНИЋ)	773–781

Граматографија

Српско-рускословенски међуодноси у српским граматикама рускословенског језика прве половине 19. века (НАЈДА И. ИВАНОВА)	783–790
<i>Србска Грамаџика за гимназијалну младежъ Княжесѣтва Срѣје</i> Владимира Вујића (1856) (МИЛОШ Ђ. ОКУКА)	791–802

Библиографија

Преглед библиографија објављених у часопису <i>Наш језик</i> (АНА В. ГОЛУБОВИЋ)	803–811
--	---------

УДК 811.163.41'367.332.7
811.163.41'37

Оригинални научни рад
Примљено 11. децембра 2019. г.
Прихваћено 16. децембра 2019. г.

ВЛАДИСЛАВА Ж. РУЖИЋ*
(Универзитет у Новом Саду,
Филозофски факултет,
Одсек за српски језик и лингвистику)

СИНТАКСА И СЕМАНТИКА ПРЕДИКАТСКОГ ИЗРАЗА *УПОЗНАТИ (СЕ)*

Реч је о предикату *ујознаџи* (*ујознаваџи*) у активној транзитивној, рефлексивној и партиципској форми, чија је синтаксичка реализација испитана првенствено у језику масмедија, при чему је вођено рачуна о његовој лексичкој и контекстној семантици. Тежиште у раду стављено је на појаву различитих реакцијских облика уз двопрефиксални глагол¹ *ујозна(ва)џи* (*се*), будући да примери ексцерпирани из српског електронског корпуса и са интернета показују да се често инструментал са предлогом *са* у функцији пропозиционог објекта замењује локативом са предлогом *о* (*ујознаџи* кога (*се*) *са чиме / о чему*), те је било неопходно објаснити под којим условима се то дешава.

Кључне речи: синтакса, лексичка семантика, предикат *ујознаџи* (*се*), предлошка реакција.

1. *Увод.* Будући да глаголи српскога језика (као и других словенских језика) имају веома сложено, развијену семантичку структуру, као и укупни валентни потенцијал, о томе је нужно водити рачуна приликом њиховог представљања на синтаксичком плану и у лексикограф-

* vlaslo@ptt.rs

¹ Што се тиче двопрефиксалности, префикс *у-* ретко се појављује код већ префиксираног глагола, те Клајн наводи само неколико таквих глагола: *ујознаџи*, *ујоредиџи*, *ујокориџи*, *убличџи* (Клајн 2002: 289). Испитујући двопрефиксалне глаголе, Рајна Драгићевић је утврдила да се они понашају као дводелне, а не као троделне јединице, и да се првим префиксом модификује значење остатка јединице, а то је префиксирани глагол (Драгићевић 2018: 347).

ским описима (Апресјан 1974: 133–156).² На то да савремени речници морају бити опремљени и подацима битним за употребу речи у реченици, својевремено је скренула пажњу З. Тополињска (2002: 33–34): „Да би речници пружили што тачнију информацију о некој речи, потребно је да садрже и морфосинтаксичке информације, и то „са акцентом на њеној синтаксичкој компоненти“, као нпр. податак о глаголској рекцији.

У неколико научних прилога (Ружић 2008; 2009; 2012; 2017), бавећи се рекцијом различитих група глаголских израза, указивала сам на могућности варирања падежних, односно рекцијских облика уз исте³ или значењски блиске глаголске лексеме на конкретној, савременој језичкој грађи, а при томе сам њихова актуелна значења доводила у корелацију са семантичким описима у речничким одредницама и реализацијама у контексту. Пажњу сам усмеравала на појаву одређених падежних форми у глаголским синтагмама које су у нашим медијима шире распрострањене, а чији је нормативни статус под знаком питања.

Овом приликом испитујем семантичко-граматичке особености и различите употребне вредности само једне глаголске лексеме, која је била обухваћена, због локативне рекције, мојим претходним истраживањем (Ружић 2017: 103–105). Циљ ми је да сада потпуније сагледам на обимнијој језичкој грађи⁴ ову глаголску лексему у позицији предиката активне и пасивне дијатезе са семантичко-синтаксичког аспекта.

Како је давно утврдила Гортан Премк (1977: 237): „Глаголску рекцију условљава, с једне стране, семантички садржај глаголске речи и, с друге стране, општи систем семантичко-синтаксичких односа зависних речи према глаголу и начин његовог граматичког уобличавања.“ Стога сам у раду најпре упућивала на постојеће речничке одреднице у којима је обрађена глаголска лексема *ујознаџи* (*се*), да бих издвојила њене основне семантичке и синтаксичке позиције, као и релевантна обележја допуна, илуструјући све примерима из српског електронског корпуса. Након тога позабавила сам се употребом локатива са предло-

² „Модель управления слова мыслится как особая зона словарной статьи данноо слова, в которой помещена синтаксическая информация о нем“ (Апресјан 1974: 133).

³ Појаву када коегзистирају у једном периоду развоја језика две различите падежне форме уз исти глагол Гортан Премк (1977) назвала је двојаклом глаголском рекцијом.

⁴ Корпус је сачињен од примера ексцерпираних из текстова који чине неетикетирани електронски корпус српског језика (<http://www.korpus.matf.bg.ac.yu>) и оних које бележи претраживач Google (Инт.) на интернету за српске медије. То су махом примери из масмедиа, али и из других извора.

гом *о* уз глагол типа *обавесити се* и *ујознаћи се*, будући да је његова појава уз овај други глагол евидентна у посматраном корпусу.⁵ Основни циљ овако конципираног рада био ми је да појаву тог падежа уз глагол *ујознаћи (се)* објасним у датом контексту.

2. *Значење и рекција глагола ујознаћи према речницима.* Значењу транзитивног глагола *ујознаћи* и његове рефлексивне форме датом у дефиницијама Речника МС под 1. („учинити познатим, стећи познавање, познати, сазнати, проучити једну ствар“, односно „стећи познавање чега, проучити једну ствар“), одговара предлошко-инструментална рекцијска допуна *с(а) чиме*, нпр.: *с планом*, *са обичајима*, *са важним успоном*.⁶ У Речнику српскога језика, у подзначењским ликовима глагола *ујознаћи* назначена је и рекција: а. (**кога с чим**), б. (**кога с ким**) и рефлексивног *ујознаћи се (с чим)* и (**с ким**).⁷ Једино под в. („стећи знање о некоме и нечему“) наведен је само пример у акузативу (~ *јлан*).

Речник ЈАЗУ (1967–1971: 729) бележи глагол *ујознаћи* у значењу „познати кога, склопити познанство с ким“ и уз њега као допуну беспредлошки акузатив, док се рефлексивна форма истог глагола повезује с допуном у инструменталу са предлогом *с*. У Речнику синонима (Лалевић 1972: 5134) транзитивно-каузативни глагол *ујознаћи* (кога) одређен је овако: „изнети неке податке говором или писмом да се неко што потпуније обавести“, а као семантички сродни дати су глаголи *извесити* и *обавесити*.⁸

⁵ Да се ради о погрешној употреби овога облика уз глагол *ујознаћи*, скренули су пажњу аутори *Језичког јоучника* на примеру: „Домаћини су упознали госте о стању на терену“ (Ћупић 2002: 85). На супстандардност овог рекцијског облика указује и П. Пипер (2005: 614).

⁶ Глагол *ујознаћи* има и акузативну допуну: „Мора да је ... упознала *живој* у свој његовој прљавштини“ (РМС), као и у значењу под 2. „препознати неко лице, сетити се, утврдити истоветност“. У истом речнику за узајамноповратни *ујознаћи се* дат је следећи опис: 2. „учинити познанство с неким, представити се једно другом (нови познаници)“ и под 3. „погрешно закључити помисливши да је неко непознато лице познаник, пребаци се у упознавању (кога, чега)“.

⁷ И у РМС издвојено је транзитивно-социјативно значење глагола *ујознаћи* под 3. и дата рекција (кога с ким) са детаљнијим описом: „представити једног другог, подстаћи (их) да рукујући се један другогме кажу своја имена, одн. презимена“.

⁸ У Речнику САНУ основно значење глагола *обавесити* дато је под I.1. „упознати некога с каквим догађајем, ситуацијом и сл. ... известити, информисати“, а рефлексивна форма истог глагола под II.1.а. „доћи до обавештења, сазнања о некоме или нечему, информисати се; распитати се“.

У Речнику глагола са дојунама, чији сам коаутор (Петровић 1989),⁹ основни семантички ликови глагола *ујозна̄ӣи* (*се*) и видског парњака *ујознава̄ӣи* (*се*) посматрани су у корелацији са рекцијским типовима и категоријалним обележјем рода, а у оквиру сваке пододреднице дати су примери у виду синтагме или реченице:

ујозна̄ӣи, *ујознава̄ӣи* обав. (компл.) прел.

1. **некога, нешто** ~ житеље малог места, живот мрава, старе обичаје
2. **некога са нечим** („упутити кога у шта“) ~ ученике са достигнућима у области културе, раднике са планом развоја
3. **некога са неким** („представити кога коме“) ~ најбољу другарицу са братом

ујозна̄ӣи се, *ујознава̄ӣи се* узајамноповр.; прел.

- I. 1. **један другог**¹⁰ („стећи знања о коме“): *За све ове године добро су се ујознали.*
- 1.1. **један са другим** („представити се један другом“): *Она се ујознаје са њим на забави.*
- II. **са нечим** („стећи знања о чему, проучити што“) ~ са кућним редом, са животом и обичајима становника тог краја.

Будући да је то граматички речник, у првом је плану рекција. Приликом селекције именских допуна вођено је рачуна о општем семантичком обележју допуне, као и о реципрочности. Облик *један другог* уз *ујозна̄ӣи се*, у датом контексту, указује на његову примарну транзитивност, док интерпретација обликом *један са другим* говори о његовој конкретној, референцијалној вредности¹¹ („тад, том приликом су се њих двоје упознали“).

3. Глагол *ујозна̄ӣи* (*се*) у *с̄ӣандардном ср̄пском језику*. Анализу сам извршила према одредницама у Речнику глагола (1989), унутар параграфа, с тим што је семантички опис опширнији и употпуњен подацима о синтаксичком понашању предиката, као и примерима из корпуса.

⁹ То је први мали рекцијски речник са глаголима из корпуса савременог српског језика, чије су семантичке дефиниције углавном преузимане из шестотомног дескриптивног речника МС, уз извесне измене.

¹⁰ То је заменички израз за реципроцитет уз узајамноповратни глагол (Пипер 1982). Под реципроцитетом као категоријалним обележјем глаголског рода исти аутор подразумева акцију са најмање два учесника који су мање-више подједнако ангажовани у њој.

¹¹ В. о критеријуму референцијално/нереференцијално код С. Танасића (2005: 7–18).

3.1. Прво (1), у основном значењу („спознати, сазнати нешто о некоме, о нечему, тј. стећи какву представу о коме, чему, проучити нешто“) примарно транзитивни глагол *ујознаџи* (*ујознаваџи*)¹² добија именску допуну у акузативу (кога/шта) са обележјем персоналност (+, –): *ујознаџи своје ученике, истакнутог уметника, културу и традиционалне вредности тог краја...* Овај глагол гради двовалентни предикат са два актанта, од којих је први свесни носилац дате активности, а објекатским је у потпуности обухваћена или персона као ’личност’¹³ или пак каква апстрактна предметност (живот и његови појавни облици, менталитет људи, историја, култура, обичаји и све друго што је везано за човека уопште и животињски свет). Нпр.:

Biolog5_n.txt: *Sve ove odluke i pojave života upoznaćeš*¹⁴ u biologiji tokom svoga školovanja u osnovnoj školi; Flj-lasi_n.txt: Imao sam tu sreću ili nesreću, da *sam upoznao terorizam* iznutra...; Flj-filo_n.txt: Kao velikoškolic *upoznaće profesora svetske književnosti Bogdana Popovića*, koji će ga i posle svršenih studija uzimati u zaštitu ...; ilustr0v_n.txt: Svakodnevno *je upoznavala uspešne i poznate*, o kojima je dotad samo slušala; Flj-filo_n.txt: Novaković nije studirao ni na jednom zapadnom univerzitetu; *Evropu je upoznao* u Beogradu iz knjiga i iz kazivanja profesora Velike škole koji su studirali u Evropi...

Друго (2), компонента транзитивно-социјативне релације садржана је у каузативном¹⁵ *ујознаџи* (некога са нечим): „учинити да неко стекне какво (са)знање о томе, подучити кога, упутити кога у што“.¹⁶ У функцији предиката он везује три актанта, од којих први персонални има улогу каузатора, а други каузираног објекта, који постаје носилац процеса стицања знања, овладавања каквим апстрактним садржајем, означеним објекатском допуном у инструменталу.¹⁷ Уколико се предикатски израз допуни зависном реченицом, испред њеног везника оба-

¹² Као такав, он спада у семантичку класу когнитивних глагола.

¹³ Овај глагол се може се наћи и у комуникативно маркираном контексту када је питању чин склапања познанства везан за једну ситуацију (*Ујознао га је на семинару*).

¹⁴ Ретко се јавља и беспредлошки објекатски генитив, нпр.: Flj-duc1_n.txt: *Kao malo koji naš pesnik Dučić je naširoko video i istinski upoznao sveta*. *Živeo je, boravio ili službovao u mnogim svetskim metropolama, upoznao mnoge zemlje*.

¹⁵ Под каузативношћу се подразумева „прелазност неке глаголске радње на неки објекат, као и свјесно вршење те радње“ (Батистић 1978: 75).

¹⁶ Према РМС, глагол *ујуџиџи* има и значења: 2.а. обавестити (о чему) / упознати (кога с чиме). – Мајсторовић вас је већ упутео у ствар?; б. посаветовати, поучити, научити, уредити; 3. рећи (коме), а *ујуџиџи се* значи и 2. научити, обавестити се, упознати се.

¹⁷ То је предлошки, нетипични објекат. О типологији тог објекта у српском језику в. Петровић 2000.

везна је појава просентенцијалног израза *с њим*, којим се упућује на реченични садржај.¹⁸ Нпр.

eliade_n.txt: Od kraja prethodnog veka, istraživanja orijentalista postepeno su *upoznavala zapad sa ekscentričnošću i maštovitošću azijskih društava i kultura*; Flj-filo_n.txt: ... čitanke koje *su osnovce upoznavale sa svetskim piscima* ...; rts090610.txt: Solana je *Savet bezbednosti UN upoznao s tim da* je Unija 18. maja prihvatila koncept mogućeg razvoja vojne misije u BiH iz 'izvršne u misiju izgradnje kapaciteta i obuke'; rts081030.txt: Premijer RS kaže da *ga je Čović upoznao s tim da* se Hrvati zalažu za federalno uređenje BiH u kome će biti četiri federalne jedinice ...; poli070209.txt: ... Zbog svega ovoga neće biti loše da *našu političku klasu upoznamo s tim šta* građani traže od sledeće vlade Srbije.

Говорећи о специфичности предлога у¹⁹ уз именицу у акузативу с когнитивног аспекта, Д. Кликовац (2000: 204) објашњава значења глагола *ујуишии се* (у нешто), односно *ујуишии* (некога у нешто), као и њему сродних *јродреи*, *јроникнуи*, помоћу глаголских лексема „упознати,²⁰ разумети нешто“ и „ујознаи некога са нечим“, тј. „подучити некога у нечему“, користећи се метафором: ПОЗНАВАЊЕ, РАЗУМЕВАЊЕ НЕЧЕГА ЈЕ УЛАЗАК У ТО, У УНУТРАШЊОСТ ТОГА (а то је апстрактни ентитет).

Треће (3), каузативни глагол непосредне социјативности *ујознаи* кога са ким („представити кога коме, повезати, успоставити контакт између две персоне“) остварује се по претходном синтаксичком моделу са три актанта (каузатором и објектима каузације), који носе обележје персоналност (+). Овим предикатским изразом имплициран је заправо комуникативни чин непосредног представљања, упознавања, евентуално, посредством неке друштвене мреже (нпр. Инстаграма), када први актер иницира чин упознавања између две особе. Употреба овога предиката маркирана је референцијалношћу: *Мој брај је њада ујознао свога друга са мојом другарицом*. Сам чин склапања познанства везан је увек за једну ситуацију и одређени временски тренутак.

¹⁸ М. Ивић је давно указала на улогу заменице *јо*, „при морфологисању структуре“ зависне реченице, чија је појава испред њеног везника условљена реакцијом управних глагола (Ивић 1983: 127–128). О улози катафорски употребљених показних заменица у структури зависносложених реченица в. детаљније код Ковачевића (2007).

¹⁹ Предлози као синсемантичне речи семантички су несамостални, али имају свој 'семантички садржај' јер означавају 'однос према именичком појму' и 'однос именичке речи према управном члану синтагме' (Гортан Премк 1984: 37).

²⁰ Према РСЈ, префикс *у-* значи: а. продирање, доспевање у нешто, у оквиру, у унутрашњост нечега. Новији приступи проучавању српских глагола с одређеним префиксима презентовани су у радовима Ј. Ајвановић (2016).

Инструментал уз ове транзитивне глаголе „са обележјем непосредне социјативности у инхерентној семантици“ јесте подтип социјативног инструментала и има „функцију кообјекта“ (Антонић 2005: 266).

3.2. Слично претходном, али без посредника у повезивању других учесника у чину упознавања, употребљава се узајамноповратни глагол *ујознајти се* (са ким) у значењу (П1) „представити се један другом“. Он се остварује у функцији предиката са обележјем непосредне социјативности када се између два учесника у радњи успоставља „однос партнерства“ у чину склапања познанства, а то може бити формализовано на више начина, као нпр.

poli0103_n.txt: Javio se na oglas i *upoznao se sa gazdom, kosovskim Albancem*; danica95_n.txt: ... kako saznajemo iz prvog dnevničkog zapisa ... *upoznala se sa Lazom* dugog i sparnog leta 1891. kada je njemu bilo 50, a njoj 20 godina; Flj-filo_n.txt: ... knjiga koje je kao poklon dobijao sa posvetom francuskih pisaca, prevodio ih, *upoznavao se sa njima* prilikom njihove posete Beogradu i potom dopisivao...; Flj-bora_n.txt: Pokojni Nebojša Popović o tome je opširno pričao: *Aleksandar Nikolić i ja smo se upoznali* 1942. godine kad se naša košarka u okupiranom Beogradu i te kako igrala; kuldod02_n.txt: poticali iz potpuno različitih životnih miljea ... od momenta kad *su se upoznali* u Parizu otpočinje vidan uticaj jednog na rad onog drugog.

Уколико се датим предикатским изразом преноси информација о томе да је партнерски однос трајао неко време тако да су један о другом могли сазнати много тога, онда је семантичка интерпретација исказа другачија (*Дружећи се годинама, они су се добро ујознали; Током година су се ујознавали*). У првом примеру је имплицирано да они сада добро познају један другог, а у другом да је процес упознавања текао постепено, са прекидима, можда и са неочекиваним исходом (... *а ипак се нису добро ујознали*), док би одредба за интензификацију *све више* уз учестали глагол донела другачије тумачење.²¹

3.2.1. И на крају ове анализе, урађене на основу семантичко-граматичких карактеристика и контекстуалних вредности глагола *ујознајти се*), задржаћемо се на значењском лику под П. Семантички опис глагола *ујознајти се* (са чим) сличан је транзитивном *ујознајти* (под 1: „стећи, стицати знања о чему, овладавати каквим садржајем, сазнати/ научити што, проучити нешто“), а из морфолошких разлога нема допуњу у беспредлошком акузативу, већ се везује за инструментал (са чим),

²¹ Одредбом за фреквенцију уз тај глагол (*више иуића су се ујознавали*) означило би се понављање тог чина симултаног узајамног представљања.

што потврђује и РМС. Постоји, међутим, разлика у селекцији именичких лексема у акузативу уз транзитивни и инструменталу са предлогом *с* уз рефлексивни *ујознајти се*, што ћемо показати даље.

Овај глагол Антонић (2005: 244–245) одређује као сентенцијално-транзитивни са предлошким пропозиционим објектом у инструменталу. Према мишљењу Арсенијевић (2007: 384), инструментал као падеж индиректног објекта са обележјем комплетне обухватности јесте кореспондент акузативу као падежу директног објекта.

На комплексност семантике тог предикатског израза већ сам указала, утврдивши да „сам чин упознавања са каквим садржајем подразумева процес сазнавања, учења, долажења до различитих података“²² (Ружић 2017: 103), што показују примери сагледани у контексту:

poli010521.txt: *Студенти и ученици, привредници и службеници на mnogobrojnim seminarima i kursevima upoznaju se sa osnovama rada na kompjuteru i elektronskom komunikacijom*; poli010206.txt: „*Takođe, ovaj skup će omogućiti srpskim medijima da uhvate i tehnološki korak i upoznaju se sa novim trendovima u savremenom novinarstvu*“, istakao je ambasador Velike Britanije u našoj zemlji...; poli070611.txt: ... *zatim bi trebalo da prođu novinarski rad i upoznaju se sa funkcionisanjem medija kako ne bi očekivali nemoguće*; poli000902.txt: ... *obaveštajac vojnopomorskih snaga SAD upoznaje se sa rezultatima istrage povodom svog hapšenja u aprilu*; kuldod00_n.txt: ... *upoznajem se sa umetnošću svog vršnjaka, otkriva mi se jedan svet* ...; prag-znanj.xml: ... *zamени возило и upozna se sa uslovima osiguranja u slučaju nezgode*; prag-znanj.xml: ... *upozna se sa pravilima zaštite na radu i osiguranja za odštetu* ...; poli060310.txt: *tražena je transparentnost i mogućnost da svako virtuelno otvori njena vrata i upozna se sa aktivnostima* ... SANU; (Zakon o krivičnom postupku: 842-06.txt): ... *i upoznaje se sa posebnim merama zaštite koje će se primeniti tokom njegovog saslušanja*.

Видска разлика (*ујознајем се / ујознао сам се* са каквим садржајем) не мора да утиче на семантичку интерпретацију исказа јер се по правилу и употребом свршеног глагола пресупонира да је процес упознавања трајао неко време како би актант овладао тим садржајем. А да то упознавање може бити краткотрајно, летимично, парцијално да се тек стекне увид у какав материјални садржај, програм и сл., откривају ови примери:

²² То често подразумева да се извесно време проведе негде (на курсевима) како би се проучили програми, различити видови стваралаштва, тенденције у разним областима рада итд.

diplprotkl.txt: *Upoznajte se sa listom gostiju, dođite bar 15 minuta ranije i ponudite svoju pomoć*; poli0012_n.txt: Tokom boravka u Smederevu Đinđić je sa saradnicima posetio fabriku železničkih vozila „Želvoz“ i *upoznao se sa problemima ovog kolektiva ...*; poli0008_n.txt: Potpredsednik Tomić razgledao je proizvodne hale u „Zavarivaču“ i *upoznao se sa programima proizvodnje kotlova za centralno grejanje...*

Ако упоредимо могућност удруживања глагола *ујознаџи* (шта) и *ујознаџи се* (са чим) са различитим именичким лексемама, тј. његову лексичку колокабилност, видимо да се велики број именица (нпр. *сџисак, џоглавље, мере, услови, резулџаџи*) углавном употребљава у инструменталу, док се ограничен број јавља у акузативу (нпр. *живоџи, обџаџи, џлан*), што значи да је много шири избор лексема у инструменталу него акузативу. Семантички потенцијал инструментала са предлогом *са*, укључује поред компоненте комплетне обухватности каквог апстрактног садржаја и псеудосоцијативну (повезаност са појединим, одређеним сегментима једне целине: *деџаџима, именима из сџиска* итд.).

Бележим и много примера са партиципском формом овог глаголског облика и инструменталом са предлогом *с* или допунском клаузом испред чијег везника стоји катафорски заменички израз *с џим*:

poli0012_n.txt: *Obavili smo preliminarne razgovore. Partner je upoznat sa situacijom i mogućnostima hipodroma*; poli0010_n.txt: *Narod je upoznat sa stavom vlade da se takav sporazum ne može prihvatiti*; poli0010_n.txt: ... *taj novi menadžer mora biti dobro upoznat sa standardima i pravilima savremenog poslovanja ...*; poli0101_n.txt: *Remus je odlično upoznat sa stanjem u našem fudbalu, redovno prati sve što se događa kod nas*; Flj-filo_n.txt: *Daničić je iz Beča došao u Beograd kao formiran filolog, dobro upoznat sa stanjem u savremenoj nauci o jeziku*; poli080722.txt: *Direktor ZIN-a je tom prilikom istakao i da je Đelić bio upoznat s tim da je za novi pasoš neophodno obezbediti repromaterijal na čiju isporuku se čeka*; poli010509.txt: *Goran Ćirić kaže da nije upoznat s tim kakvu će tačno odluku doneti Vlada...*

Према резултатима опсежних истраживања везаним за пасивну дијатезу у српском језику, аутор С. Танасић (2005: 105–106) истиче хомонимичност конструкције са трпним придевом, „која произилази из семантичког потенцијала трпног придева“, што је понекад тешко диференцирати чак и у ширем контексту. У примерима горе партицип глагола *ујознаџи* може бити предикат пасивне структуре уколико је у датом исказу присутно обележје динамичност (в. први пример), а при медиопасивној интерпретацији субјекту се приписује улога реципијента („познато му је“).

За разлику од трпног придева *обавешћен*, који може имати и атрибутску функцију (... *из добро обавешћених извора*),²³ трпни придев *ујознаи* не може се наћи у тој позицији.

4. *О локативној дојуни глагола обавешћити и ујознаити.*²⁴ Говорећи о локативу са предлогом *о* у функцији допуне, Батистић (1972: 43–47) даје подужи списак глагола и именица из свог корпуса којима се означава превасходно „говорење и мишљење (у широком смислу)“ тврдећи да се тај локатив шири уз глаголске именице. Локативом с предлогом *о* уз глаголе говорења истиче се тема, тј. даје се тематски оквир каквог говорног чина, док допуном у акузативу „у први план избија предмет говорења“ (Прањковић 2007: 134). Арсенијевић (2011: 365) указује на то да је локативом са предлогом *о* уз комуникативне и друге глаголе и именице „објекатски однос представљен ... као индиректна релација ’са комплетним обухватањем појма у пасивној улози’“.

Будући да глаголи *извесћити* и *обавешћити (се)*²⁵ имају допуну у локативу с предлогом *о*, појава истог падежног облика уз глагол *ујознаити (се)* може бити аналошка, и по неким блиским значењским карактеристикама, и по видском обележју, као и употреби у сличним комуникативним ситуацијама.²⁶ Према тумачењу И. Антонић (2005: 277–279), глагол *обавешћити* (кога *о* чему) сложене је прелазности, док је глагол *обавешћити се* прости прелазности, а локатив уз њих има функцију пропозиционог објекта.

У примерима доле предикатски израз *ујознаити (се)* добија обележја лексема комуникативно-обавештајног типа (уп. *ујознаити кога о чему – обавешћити кога о чему; ујознаити се о чему – обавешћити се о чему*), што је омогућило ширење предлошког локатива уз њега, а потискивање инструментала с предлогом *са* у датој позицији.²⁷ Локативна реакција доминира у језику масмедија и правном дискурсу. Нпр.

²³ Трпни придев *обавешћен* има и значење 2.а. тачно подробно упознат с чим, добро упућен у што.

²⁴ Глагол *ујознаити* дат је и у семантичком опису глагола *извесћити* у Речнику синонима (Лалевић 1972): упознати о оном што се дешава у свету. И према РСАНУ, у семантичкој дефиницији лексеме истог глагола налазимо *ујознаити* и *обавешћити*. Отуд овакви примери у новинама: poli080816.txt: *Nisam upoznat o detaljima pregovora u vezi sa prodajom...*

²⁵ У РМС уз дефиницију овога глагола дат је пример: *о догађајима*.

²⁶ У примерима РСАНУ уз глагол *извесћити* допуне су беспредлошки акузатив, локатив с предлогом *о*, зависна реченица.

²⁷ Обавештен значи: који је добро упућен у што, упознат с нечим, информисан, према РСАНУ, а у РМС се наводи и пример: *обавешћени кругови*.

poli080927.txt: Ovaj termin se ... koristi u policijskim saopštenjima kojima *se* javnost upoznaje o pokretanju krivičnih postupaka protiv nasilnika ...; poli010214.txt: ... sa delegacijom Instituta za srpsku kulturu iz Prištine koja *ga je upoznala o brojnim problemima* Instituta i njegovih saradnika ...; Zakon 2372_10.txt: ... nosilac projekta dužan je da pismeno prijavi upravljaču zaštićenog područja, koji je u obavezi da *ga upozna o mogućnostima* za obavljanje istih, kao i o daljoj proceduri; Zakon 4141-04.txt: ... ako zaposlenog, na način utvrđen ovim zakonom, *ne upozna o obavljanju procesa rada* na bezbedan način ...; konzularno.txt: osvrće na slučaj meksičkog državljanina Marfija ... koji se žalio da *nije upoznat o pravu* po članu 36. Bečke konvencije; poli101008.txt: ... je juče izjavio da *nije upoznat o prekrivičnom postupku* političke pozadine ubistva premijera Zorana Đinđića ...; poli000909.txt: ... on potvrđuje da *su* rukovodeće strukture u Zagrebu *bile* na vreme upoznate o događajima u Gospiću; poli0009_n.txt: ... radi se o 'klasičnoj otmici' *o kojoj* niko od Hrvata iz Federacije i kantonalnog MUP-a *nije bio upoznat*; poli080816.txt: *Nisam upoznat o detaljima pregovora* u vezi sa prodajom, ali sam siguran da studenti neće plaćati višu cenu studiranja.

Приметили смо да се у једним новинама појављују исте апстрактне именичке лексеме у два различита рекцијска облика, од којих је друга супстандардна, нпр.:

poli060426.txt: ... na sastanku s predsednikom opštine Dimitrovgrad Veselinom Veliškovom dvojica predsednika upoznaće se s političko-ekonomskom situacijom u tom delu Srbije; poli010610.txt: „Naši sagovornici *su upoznati o situaciji* na Balkanu i data je puna podrška vlastima u Makedoniji u suprotstavljanju ekstremistima.“

У агенцијским вестима из Републике Српске такође налазимо често примере са предикатским изразом *ујознаџи (се) / ујознаџи* и допуном у локативу са предлогом *о*, како у насловима тако и у самом тексту, било да су новинарски коментари, дијалогске секвенце или парафразирани реченице саговорника. Именичке лексеме у локативу означавају најчешће какве активности (као и у примерима горе), па чак и вољне (намера), друштвене догађаје, резултате, услове и сл., али и конкретне објекте (знаменитости), што је неадекватно јер се овим локативом упућује у целини узев на тему какве комуникативно-интелектуалне радње, а не на одређени предметни садржај.

<https://www.rtrs.tv>: Лутовац *није ујознаџи о активностима* посланика ДС-а у Бањалуци – ... Зоран Лутовац изјавио је данас Срни да *није ујознаџи о њосејџи њосланика* ове странке Бањалуци, као ни о њиховим активностима у том граду; www.arhivyu.gov.rs: ... и сада

сам много боље упознат о догађајима који су се догађали у том периоду; СРНА: Директор Завода за заштиту споменика *ујознали о сћању Титоове њећине*; <http://centarzakulturukv.com/otvorena-izlozba-srpskog-naucnika-milutina-milankovica/>: Генерални секретар Савеза иноватора Републике Српске, Љубиша Пашић, рекао је да ће изложба бити постављена како би се, првенствено млади, боље *ујознали о ојкрићима овог српског научника ...*; <http://is-radio.com/>: Средњошколци се *ујознали о сјудирању на Економском факултету*; <https://opstina-visegrad.com/srna>: Највећи дио времена ученици су провели *ујознајући се о живоју Јевреја* који су живјели на овом подручју ... Директор ... Дивна Васић рекла је да су ученици имали предавање о Јеврејима, а *ујознали су и о живоју и дјелу Исака Самоковлије и Лотикином животу*; ... Ученица Марија Ђурђевић каже да су се *ујознали о знаменитостима* града и о Јеврејима који су живјели на подручју општине Вишеград; <http://sindikaturavers.ba/tag/foca-visegrad/page/2/>: Министрицу смо *ујознали о намјери* да ћемо у оквиру Министарства породице омладине и спорта формирати синдикалну организацију ...; <http://mup.vladars.net/index.php?vijest=15470&vrsta=saopstenja>: ... припадници МУП-а проводе програм превентивних активности, да би млади били *ујознали о могућностима* што безбједнијег коришћења савремене технологије ... „Седам година ученике *ујознајемо о различитим облицима* угрожавања којима су изложени на друштвеним мрежама и штетним посљедицама ...“, навео је начелник Шикман; <http://ssp.org.rs/sg-uzice-osamnaesti-memorijalni-turnir-u-malom-fudbalu-zeljko-simic/>: Овим путем Вас позивамо да узмете учешће на турниру и *уознајемо о условима пријаве екипа* за учешће.

4.1. У нашим новинама и глаголска именица *уознавање* добија, истина ретко, допуна у локативу са предлогом *о* уместо објекатског генитива или инструментала са предлогом *с*, нпр.:

poli070113.txt: Dakle, пријављени дође на краћи разговор, па следи обука за рад, те *уознавање о животу на броду* што све заједно траје од два до четри дана; poli010215.txt: ... у ком добу детета започети са *уознавањем о различитостима* ...; m143-4-117.xml: Bez prethodnog kompleksnog *уознавања о положају визуелног у филмској слици*, теško да се може појмити значај помака у перцепцији филма...

5. *Закључци*. Анализа је показала како се глагол *уознавати* / *уознавајући (се)* у одређеним значењима повезује са различитим облицима и типовима допуна и појављује у контекстима који утичу на његову семантичку интерпретацију и синтаксичку реализацију.

Будући да у свом основном семантичком потенцијалу садржи компоненте које га сврставају у глаголе типа 'спознаје' („стећи представу о коме, чему“ и „учинити да неко стекне знање о чему, да спозна нешто“) структурира транзитивни предикат активне дијатезе с објекатском допуном у акузативу (кога,²⁸ што) или каузативно-транзитивни са две допуне – акузативном и инструменталном (кога са чим). Притом субјекат има улогу носиоца „процеса упознавања с каквим апстрактним садржајем“ или улогу каузатора, онога који преноси на персонални објекат своја сазнања. И његова рефлексивна форма има сличну семантичку вредност када се везује за именску допуну у инструменталу којом се означава каква апстрактна предметност (уп. *ујознайџи* нешто / *ујознайџи се* са нечим). Објекатски акузатив кореспондира с овим предлошким, псеудосоцијативним инструменталом. Запазили смо да се за глагол *ујознайџи* везује много мањи број лексема у акузативу него у инструменталу са предлогом *са*, због његовог ширег семантичког опсега, па је отуд тај рекцијски облик (са чим) далеко фреквентнији у корпусу.

Као узајамноповратни са обележјем непосредне социјативности, овај глагол се остварује у активној дијатези са два актанта са истом улогом „у чину међусобног представљања“ (*ујознайџи се* са ким, један с другим). За исти „чин непосредног упознавања“ везана је и употреба каузативно-социјативног *ујознайџи* (кога са ким), али и транзитивног *ујознайџи* (кога) онда када је то конкретна ситуација склапања познанства, што је маркирано референцијалношћу.

У великом броју примера у корпусу уз предикатски израз *ујознайџи (се)* регистровани смо појаву локатива са предлогом *о* (уп. *ујознао га је о ѿоме; ујознао се о ѿоме; ујознайџи је о ѿоме*), и то су углавном комуникативно обележене ситуације, те смо закључили да је то по аналогији са глаголом *обавесџиџи (се)*, чија је употреба, међутим, карактеристична за комуникативни чин „давања обавештења о чему“ или „добијања информација о чему“, обично посредством неког комуникативног канала. А будући да су то често такви садржаји који не могу бити предмети обавештавања већ спознавања, проучавања, употреба таквог локатива није прихватљива.

ЛИТЕРАТУРА

Ајдановић 2016: Јелена Ајдановић, Садржинска и структурна својства глагола са значењем квантификације – семантичко-деривациона анали-

²⁸ У смислу *ујознайџи* некога „као личност са свим карактеристикама, манирима“ итд. или нпр. *жиџеље неког месџа* – „њихов менталитет, начин живота“ и др.

- за, у: *Теме језикословне у србисџици кроз дијакронију и синхронију. Зборник у часџи Љвљани Субоџиџи*, ур. Јасмина Дражић, Исидора Бјелаковић, Дејан Средојевић,, Нови Сад: Филозофски факултет, 365–379.
- Антонић 2005: Ивана Антонић, *Синџакса и семанџика џадежа*, у: Предраг Пипер, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Људмила Поповић, Срето Танасић, Бранко Тошовић, *Синџакса савременога срџског језика. Просџа реченица*, у ред. Милке Ивић, Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига – Нови Сад: Матица српска, 119–300.
- Апресјан 1974: Юрий Д. Апресян, *Лексическая семантика. Синонимические средства языка*, Москва: Наука.
- Арсенијевић 2007: Нада Арсенијевић, Транзитивност и падежи објекта у српском језику, *Зборник Маџице срџске за слависџику* 71–72, Нови Сад, 377–391.
- Арсенијевић 2011: Нада Арсенијевић, Синтакса и семантика предлога *о*, *Зборник у часџи Гордани Вуковић. Лексикологија. Ономасџика. Синџакса*, ур. Владислава Ружић, Слободан Павловић, Нови Сад: Филозофски факултет, 353–367.
- Батистић 1972: Tatjana Batistić, *Lokativ u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku*, Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik.
- Батистић 1978: Tatjana Batistić, О неким аспектима анализе каузативних глагола, *Јужнословенски филолог XXXIV*, Београд, 59–87.
- Гортан Премк 1977: Даринка Гортан Премк, О неким питањима двојаке глаголске рекције, *Јужнословенски филолог XXXIII*, Београд, 237–246.
- Гортан Премк 1984: Даринка Гортан Премк, Обрада предлога у великим описним речницима, у: *Лексикографија и лексикологија*, ур. Јован Јерковић, Београд: Институт за српскохрватски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска, 35–40.
- Драгићевић 2018: Рајна Драгићевић, *Срџска лексика у џрошлосџи и данас*, Нови Сад: Матица српска.
- Ивић 1983: Milka Ivić, *Lingvistički ogledi*, Beograd: Prosveta.
- ЈАЗУ 1880–1976: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Клајн 2002: Иван Клајн, *Творба речи у савременом срџском језику 1. Слагање и џрефиксација*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска.
- Кликовац 2000: Duška Klikovac, *Semantika predloga. Studija iz kognitivne lingvistike*, Beograd: Filološki fakultet.

- Ковачевић 2007: Милош Ковачевић, Улога форичких замјеничких односа у структурирању реченице, у: Милош Ковачевић, *Србистичке теме*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 49–70.
- Лалевић 1972: Miodrag Lalević, *Sinonimi i srodne reči srpskohrvatskoga jezika*, Београд: Лексикографски завод – Свезнање.
- Петровић 1989: Владислава Петровић, Коста Дудић, *Речник глагола са до-јунама*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства – Нови Сад: Завод за издавање уџбеника – Сарајево: Свјетлост.
- Петровић 2000: Владислава Петровић, О предлошком објекту у српском језику, *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XLIII, Нови Сад, 437–445.
- Пипер 1986: Предраг Пипер, Реципрочност и рефлексивност у словенским језицима, *Јужнословенски филолог* XLII, Београд, 9–20.
- Пипер 2005: Предраг Пипер, Семантичке категорије у простој реченици, у: Предраг Пипер, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Људмила Поповић, Срето Танасић, Бранко Тошовић, *Синтакса савременога српског језика. Просја реченица*, у ред. Милке Ивић, Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига Нови Сад: Матица српска, 575–983.
- Прањковић 2007: Ivo Pranjković, Glagoli govorenja i njihove dopune, *Зборник Мајице српске за славистику* 71–72, Нови Сад, 133–141.
- РСМ 1973: *Речник српскохрватскога књижевног језика*, V, Нови Сад: Матица српска.
- РСАНУ 2001: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, XVI, Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ.
- РСЈ 2007: *Речник српскога језика*, ред. и ур. Мирослав Николић, Нови Сад: Матица српска.
- Ружић 2008: Владислава Ружић, Синтаксички спојеве с изразима типа рачунати на *шо* / *са њим*, у: *Зборник Института за српски језик САНУ* I, ур. Срето Танасић, Београд: Институт за српски језик САНУ, 529–542.
- Ружић 2009: Владислава Ружић, Глагол типа *чекајти* као управни предикат, *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* LII/1, Нови Сад, 191–204.
- Ружић 2012: Владислава Ружић, Рекција и норма, *Научни састај слависти у Вукове дане* 41/1, Београд, 103–112.
- Ружић 2017: Владислава Ружић, Рекцијско-семантички потенцијал глаголске синтагме, *Научни састај слависти у Вукове дане* 46/1, Београд, 99–110.
- Танасић 2005: Срето Танасић, *Синтаксичке теме*, Београд: Београдска књига.

Тополињска 2002: Зузана Тополињска, Шта тражим у речнику?, у: *Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе*, Београд: Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска, 33–37.

Ђупић 2002: Драго Ђупић, Егон Фекете, Богдан Терзић, *Слово о језику. Језички њоучник*, 2, Београд: Партедон.

Владислава Ж. Ружич

СИНТАКСИС И СЕМАНТИКА ПРЕДИКАТНОГ ВЪРАЖЕЊА *УПОЗНАТИ (СЕ)*

Резюме

Описувају основне семантичко-синтаксичке признаке глагола *ујознаћи (се)* на корпусу савременог српског језика, аутор установио, да да глагол, прежда всего, односи се к переходним глаголам ‘осознања’ (с објектним аккузативом и инструменталом с предлогами), в то время как да его рефлексивной формы важна взаимная возвратность (друг с другом, один с другим). Неперсональным дополнением в инструментале (с чем-н.) обозначается предмет осознания, так да оно кореспондирует с објектним аккузативом, но семантички потенциал инструментального дополнения шире. Анализ показувае, да возрастание употребления локатива с предлогом *о* при этом предикатном выражении в языке средств массовой коммуникации, вместо инструментала с предлогами, можно считать аналогичским и субстандартным явлением.

Кључеве слова: савременый српски језик, семантичко-синтаксички анализ, глагол *ујознаћи (се)*.